

EWA POLAK

EKONOMICZNE I POZAEKONOMICZNE MIERNIKI JAKOŚCI ŻYCIA – NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest kwestiom jakości życia, satysfakcji i poczucia szczęścia, ich determinantom, metodom mierzenia oraz ich zależnościom od poziomu zamożności i innych uwarunkowań. Jakość życia jest pojęciem abstrakcyjnym, mało konkretnym, uzależnionym od wielu czynników. Nie ma jednej wyczerpującej definicji, miary i przyczyny takich zjawisk jak jakość życia, dobrobyt ekonomiczny, pomyślność, a zwłaszcza poczucie szczęścia. Kryteria oceny dobrobytu społeczno-ekonomicznego mają charakter zarówno mierzalny, jak niemierzalny, obiektywny i subiektywny, dochodowy i majątkowy, materialny i duchowy. Sposób mierzenia wielkości dobrobytu zależy od tego, jak się go definiuje – w sposób absolutny lub względny. Jego ocena uzależniona jest od ekonomicznych, politycznych, kulturowych i społecznych uwarunkowań, a także od indywidualnych cech, oczekiwań i nastawienia. Wskaźniki ekonomiczne takie jak PKB czy PNB są dalece niewystarczające dla scharakteryzowania sytuacji społeczno – ekonomicznej państwa i jego mieszkańców. Coraz częściej, obok twardych wskaźników ekonomicznych, wykorzystuje się wskaźniki społeczne oraz konstruuje syntetyczne miary poziomu/jakości życia, dobrobytu społeczno -ekonomicznego. Duży wpływ na poziom rozwoju społecznego ma jakość kapitału ludzkiego. W pracy podjęto próbę doboru parametrów i wskaźników charakteryzujących różne aspekty jakości życia oraz skonstruowania z ich wykorzystaniem syntetycznych mierników jakości życia dotyczących różnych jego aspektów, a także porównania ich z dotychczasowymi wynikami badań w tym zakresie. Celem pracy jest ocena zróżnicowania poziomu życia w wybranych państwach – jego rozmiarów, specyfiki, związków przyczynowo – skutkowych z tym związanych za pomocą przedstawionych parametrów i mierników. Badanie jakości życia służyć powinno ocenie efektywności realizowanej polityki społeczno – gospodarczej.

Słowa kluczowe: dobrobyt ekonomiczny, rozwój zintegrowany, mierniki jakości życia, poczucie szczęścia.

1. WSTĘP

Do niedawna za podstawowy miernik rozwoju kraju, a pośrednio miernik jakości życia ludzi, przyjmowany był produkt krajowy brutto (PKB) opisujący zagregowaną wartość dóbr i usług finalnych wytworzonych na terenie kraju

w ustalonym okresie (najczęściej w ciągu roku). Rozwój, dobrobyt traktowano jako zmienną ilościową. Celem aktywności ekonomicznej był wzrost gospodarczy. Jednak PKB i PNB mają wiele słabości, braków i są dalece niewystarczające dla scharakteryzowania sytuacji ekonomicznej, a tym bardziej społeczno – ekonomicznej państwa i jego mieszkańców. Coraz częściej, obok twardych wskaźników ekonomicznych, wykorzystuje się wskaźniki społeczne oraz konstruuje syntetyczne miary poziomu/jakości życia, dobrobytu społeczno-ekonomicznego. Jednak trudnym do rozwiązania problemem wydaje się nie tylko wyczerpujące zdefiniowanie tych pojęć, ale i ich jednoznaczny pomiar. Wynika to z faktu, że kategorie te posiadają nie tylko mierzalny aspekt ilościowy, ale i niemierzalny jakościowy. Celem podjętych badań jest pokazanie różnych podejść do pomiaru i interpretacji pojęcia dobrobytu, próba zdefiniowania pojęcia jakości życia i głównych czynników ją warunkujących, analiza wybranych mierników syntetycznych charakteryzujących z jednej strony różne aspekty jakości życia, z drugiej – poczucie zadowolenia, satysfakcji, szczęścia wynikających z zewnętrznych okoliczności oraz zbadania zależności pomiędzy uwarunkowaniami społeczno – ekonomicznymi a dobrym samopoczuciem jednostek i grup społecznych. Zastosowano następujące metody i techniki badawcze: krytyczna analiza literatury przedmiotu, analiza raportów, wyników badań i danych statystycznych. Wykorzystano również metodę polegającą na syntetyzowaniu rozproszonych informacji i obserwacji oraz formułowaniu na tej podstawie określonych wniosków opartych na zasadach analizy logicznej i dedukcji.

2. WYJAŚNIENIA TERMINOLOGICZNE

Dobrobyt społeczno-ekonomiczny definiuje się jako stan wysokiego zaspokojenia potrzeb bytowych i kulturalnych ludności [Oxfordzki słownik... 2005]. Jest on pojęciem nieostрым i ma charakter względny. Dobrobyt jest stopniowalnym, wielowymiarowym i wieloaspektowym zjawiskiem. Posiada charakter wartościujący i mówi o pozytywnej, pożądanej dla społeczeństwa sytuacji. Dobrobyt wiąże się z kwestią zaspokajania potrzeb, zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych. Precyzyjna ocena stopnia i sposobu zaspokojenia potrzeb zmienia się w zależności od społeczeństwa, jego poziomu rozwoju, uwarunkowań kulturowych, epoki historycznej. Zmianie również ulega pojęcie potrzeb podstawowych i potrzeb luksusowych. Co kiedyś było dobrem luksusowym, dziś jest w powszechnym użyciu. Dobrobyt społeczno-ekonomiczny ma więc różne oblicza, posiada wymiar obiektywny i subiektywny, jest zarówno doświadczeniem uniwersalnym, jak i kulturowym i historycznym. Najważniejszym warunkiem dobrobytu jest zamożność, dostatek, bogactwo. Zamożność można określić jako stan równowagi między potrzebami jednostki (grupy) a jej dochodami. Bogactwo identyfikuje się z najwyższym poziomem zamożności. Stąd istotnych informacji o zamożności dostarczają dane na temat średniego dochodu, mediany i dominanty dochodów oraz zależności pomiędzy nimi. Coraz częściej w literaturze pojawia się też pojęcie

dobrostanu jako połączenie dobrobytu i poczucia satysfakcji i zadowolenia z życia. Należy też rozróżnić pojęcie dobrobytu społeczeństwa od dobrobytu jednostki; bogate jednostki mogą żyć w biednym, źle zorganizowanym państwie i odwrotnie.

Można zastanawiać się czy ubóstwo i dobrobyt wyczerpują sytuacje społeczno-ekonomiczne w jakich może znaleźć się człowiek (jeżeli nie jestem ubogi, to żyję w dobrobycie), czy też pojęcia te stanowią bieguny, symbolizujące skrajnie odmienne okoliczności życiowe i bytowe, między którymi znajduje się większa część społeczeństw, których kondycja ekonomiczna jest trudna do jednoznacznego określenia? Czy na dobry byt i związaną z tym jakość życia ma w większym stopniu wpływ indywidualna sytuacja ekonomiczna jednostki, czy też otoczenie gospodarcze, polityczne, społeczne, prawno-instytucjonalne, kulturowe, w jakim żyje? Czy dla jednostki jest ważniejsze bogactwo materialne, czy też więzi społeczne, poczucie zaufania i stabilności, tożsamość religijna albo zdrowie?

Kryteria oceny dobrobytu społeczno-ekonomicznego mają charakter zarówno mierzalny, jak niemierzalny, obiektywny i subiektywny, dochodowy i majątkowy, materialny i duchowy. Sposób mierzenia wielkości dobrobytu zależy od tego, jak się go definiuje – w sposób absolutny lub względny. W pierwszym przypadku kategoria dobrobytu opiera się na pojęciu stanu zaspokojenia potrzeb (zwłaszcza tych wyższych, ekskluzywnych) definiowanych w konkretnych kategoriach ilościowych i wartościowych. Natomiast w ujęciu względnym, bazuje na odniesieniu poziomu zaspokojenia potrzeb gospodarstw domowych do poziomu ich zaspokojenia przez inne społeczeństwa, grupy społeczne, jednostki.

Mierzenie dobrobytu nie może ograniczyć się jedynie do miar ekonomicznych. Równie ważne wydają się mierniki społeczne, takie jak np. wskaźniki alfabetyzacji, siła nabywczą dochodów ludności, np. ile metrów kwadratowych mieszkania lub ile kilogramów szynki można kupić za średnie lub minimalne wynagrodzenie, jak procent dochodów przeznaczanych jest na zakup żywności lub na cele kulturalne, ilu lekarzy, policjantów, nauczycieli lub ile łóżek szpitalnych przypada na określoną populację, dostępność do specjalistycznych procedur lekarskich, ile samochodów, telefonów komórkowych przypada na mieszkańca kraju, jaki procent dzieci korzysta z przedszkoli, wskaźniki zachorowalności i wyleczalności z chorób nowotworowych, umieralność noworodków, wskaźnik zabójstw, rozbojów przypadający na jakąś populację, stopa bezrobocia, ilość metrów kwadratowych mieszkania przypadająca na obywatela, wskaźniki korupcji, zadłużenie przypadające na mieszkańca, przeciętny czas poszukiwania pracy przez bezrobotnych, wskaźnik samobójstw, saldo migracji netto, poziom subiektywnego zadowolenia z życia. Prosta, a jednocześnie wiele mówiącą wiadomością dla badacza rozwoju społeczno-gospodarczego jest średnia długość życia w danym kraju. Istotną informacją na temat zmiany poziomu dobrobytu społecznego w badanym państwie jest nie zmiana przeciętnych dochodów ludności, ale dochodów najbiedniejszych 20 lub 10% społeczeństwa. O zamożności w danym kraju świadczy też procent wydatków społecznych przeznaczanych na żywność (wysoki – informuje o zaoferowaniu i ubóstwie). Na jakość życia i jednocześnie na poczucie dobrego bytu mają wpływ także czynniki jak czyste środowisko naturalne, stabilność zatrudnienia,

poczucie docenienia i dobra atmosfera w miejscu pracy, poczucie bezpieczeństwa socjalnego, dostępność usług społecznych, istnienie więzi wspólnotowych, dostęp do czasu wolnego, brak stresu, możliwości awansu społecznego, drożność kanałów informacji i artykulacji problemów społecznych, istnienie społeczeństwa obywatelskiego.

Jednym aspektem prezentowanego zagadnienia jest obiektywnie wyliczony dobrobyt społeczny a drugim subiektywna jego ocena, poczucie zadowolenia, satysfakcji, szczęścia wynikające z określonej sytuacji w jakiej znajduje się dana osoba.

Chociaż korelacja pomiędzy poziomem dochodu narodowego a wskaźnikami jakości życia jest z reguły pozytywna, to można podać wiele przykładów krajów o relatywnie wysokim dochodzie i niskich wskaźnikach jakości życia i vice versa¹. PKB może wzrastać przy jednoczesnym zubożeniu większości społeczeństwa, kurczeniu się majątku narodowego i malejących wpływach podatkowych do budżetu państwa. Oprócz globalnych wartości PKB (brutto lub netto, według cen rynkowych lub według wartości czynników wytwórczych) należy wziąć pod uwagę PKB per capita. Trzeba jednak pamiętać, że ten ostatni wskaźnik jest średnią arytmetyczną i nic nie mówi o sytuacji materialnej konkretnych ludzi. Ponadto, ranking państw według PKB per capita różni się znacznie w zależności od tego czy wyrażony jest zgodnie z paritetem siły nabywczej waluty (PPP) czy też z oficjalnym kursem waluty.

Interesujące wydaje się też zbadanie zależności pomiędzy obiektywnymi miernikami dobrobytu, a subiektywnymi odczuciami na ten temat. W niektórych regionach świata, mieszkańcy są bardziej zadowoleni z życia, niż wynikałoby to z poziomu rozwoju ich w krajów. Są też państwa, których mieszkańcy deklarują niski poziom zadowolenia z życia, pomimo relatywnie dobrej sytuacji społeczno – ekonomicznej. Twierdzi się wręcz, że poczucie szczęścia, zadowolenia to stan umysłu, a nie konsekwencja zewnętrznych okoliczności. Ocena własnej sytuacji życiowej jest rezultatem nie tylko z uwarunkowań ekonomicznych, ale i sytuacji rodzinnej, zawodowej, towarzyskiej, zdrowotnej. Może ona wynikać z czynników kulturowych, religijnych, a nawet genetycznych. Na świecie było pięć państw – Bhutan, Ekwador, Szkocja, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Wenezuela (do 2015 r.), gdzie istniały ministerstwa, których zadaniem jest promowanie szczęśliwości jako ważnego celu polityki społecznej. W Bhutanie od 1972 r., obok Produktu Krajowego Brutto, liczy się wskaźnik nazywany Szczęściem Krajowym Brutto (ang. *Gross National Happiness, GNH*) jako instrument służący do mierzenia jakości życia w sposób bardziej całościowy niż powszechnie stosowane wskaźniki ekonomiczne. [Zwoliński 2013]. W Danii z kolei utworzono Instytut Badania Szczęścia. W Dani istnieje specjalne pojęcie

---

¹ Na przykład Zjednoczone Emiraty Arabskie miały w 2007 r. PKB per capita równy 49 700 USD a Gwinea Równikowa 50 200 USD (więcej niż Norwegia), ale pod względem poziomu życia ta ostatnia znalazła się dopiero na 127 pozycji.

„hygge” na określenie poczucia zadowolenia i szczęścia². W Korei Pd. z kolei w szkole podstawowej istnieje przedmiot nauczania: „*jak być szczęśliwym*”. W dniu 28 czerwca 2012 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ ustanowiło na 20.03 Międzynarodowy Dzień Szczęścia. Pojawiły się nowe specjalności naukowe: „*ekonomia dobrobytu*” i „*ekonomia szczęścia*”. W 2018 r. była premier Wielkiej Brytanii -Theresa May utworzyła stanowisko pełnomocnika brytyjskiego rządu ds. walki z samotnością. W UE powstała Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy (Eurofound).

Wśród wskaźników charakteryzujących jakość życia oraz/albo poziom zadowolenia z niego wyróżnić można:

1. mierniki dotyczące istotnych, z punktu widzenia jakości życia, pojedynczych zjawisk społecznych, np. PKB per capita, średnia oczekiwana długość życia, stopa bezrobocia, wskaźnik samobójstw, wskaźnik ubóstwa, współczynnik Giniego, średnie zarobki;
2. wskaźniki złożone, charakteryzujące jeden aspekt życia, np. Wskaźnik Demokracji, Indeks Percepcji Korupcji, Globalny Indeks Innowacyjności, Europejski Konsumencki Indeks Zdrowia, Wskaźnik Wydajności Środowiskowej EPI, Wskaźnik Konkurencyjności;
3. wskaźniki syntetyczne jakości życia uwzględniających wiele aspektów charakteryzujących określoną sytuację, np. Happy Planet Index, Satisfaction with Life Index, World Happiness Report, Social Progress Index, Better Life Index, Sustainable Economic Development Assessment SEDA.

We wskaźnikach jakości życia nacisk może być położony na:

1. ekonomiczne aspekty dobrobytu, np. PKB per capita, Sustainable Economic Development Assessment SEDA, Wskaźnik Escape, Wskaźnik Innowacyjności, wskaźnik ubóstwa, współczynnik Giniego, średnie zarobki;
2. poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, np. World Happiness Report, Social Progress Index, Better Life Index, Europejski Konsumencki Indeks Zdrowia, średnia oczekiwana długość życia, Human Development Index;
3. otoczenie społeczno – polityczne, np. Wskaźnik Demokracji, Indeks Percepcji Korupcji, Wskaźnik Wydajności Środowiskowej, Wskaźnik Konkurencyjności;
4. społeczne relacje, kapitał społeczny, np. SILC EU, Quality of Life Index, Social Progress Index;
5. subiektywne odczucia poszczególnych ludzi na temat zadowolenia i satysfakcji z życia np. Happy Planet Index, Satisfaction with Life Index, wskaźnik samobójstw.

Niektóre z wymienionych wskaźników, można nazwać indeksami wyprzedzającymi, zapowiadającymi kierunek zmian w zakresie jakości życia, np. wysokie wartości wskaźnika Escape, Globalnego Indexu Innowacyjności czy wskaźnika

² „Hygge to odpowiedni nastrój i coś, czego się doświadcza, a nie rzeczy. To przebywanie z ludźmi, których się kocha. To dom. Poczucie, że jesteśmy bezpieczni, chronieni przed światem, że możemy spokojnie opuścić gardę”, [Wiking 2016, s. 5].

poziomu zaufania są dobrym prognostykiem odnośnie podniesienia jakości życia w przyszłości

Czym jest szczęście w interpretacji ekonomicznej? Inaczej definiują to pojęcie np. twórcy wskaźnika syntetycznego World Happiness Index, a inaczej pomysłodawcy wskaźnika Happy Planet Index, w zależności od tego czy szczęście traktowane jest bardziej jako subiektywne odczucie, czy też jako konsekwencja zewnętrznych okoliczności. Z kolei te zewnętrzne okoliczności mogą się sprowadzać do dostatku ekonomicznego, albo dominować w nich mogą uwarunkowania społeczne zaspokajające wyższe potrzeby człowieka. W badaniu Gallup World Poll dotyczącym szczęścia respondenci odpowiadają na następujące pytanie: „Wyobraź sobie drabinę, której stopnie ponumerowane są od zera na dole do dziesięciu na górze. Powiedzmy, że ostatni szczebel drabiny reprezentuje najlepsze możliwe życie dla ciebie, a szczebel najniższy życie najgorsze. Na którym szczeblu drabiny masz poczucie, że stoisz teraz?” [World Happiness Index 2018].

3. SYNTETYCZNE MIERNIKI JAKOŚCI ŻYCIA

W ostatnich 10 – 20 latach pojawia się coraz więcej mierników jakości życia/dobrobytu, które uwzględniają nie tylko czynniki ekonomiczne, ale i społeczne, kulturowe oraz subiektywne poczucie zadowolenia i satysfakcji, a nawet szczęścia, np.³:

Human Development Indeks (HDI) – Wskaźnik Rozwoju Społecznego – wskaźnik publikowany przez UNDP od 1990 r. służy do oceny poziomu społecznego rozwoju danego kraju lub regionu na tle innych lub w porównaniu z wynikami z poprzednich lat. Wyznaczany jest na podstawie mierników dotyczących trzech wymiarów rozwoju społecznego (średnia ważona): przeciętne dalsze trwanie życia, skolaryzacja (wskaźnik na wszystkich poziomach nauczania, wskaźnik umiejętności czytania i pisanie) oraz PKB per capita (według PPP). Wskaźnik może przybierać wartość od 0 do 1 (0–0,5 kraj słabo rozwinięty, 0,501–0,8 kraj średnio rozwinięty, 0,801–1 kraj wysoko rozwinięty); W praktyce przyjmuje wartość od 0,28 do 0,943. Badaniem objętych jest 187 państw [UNDP 2018].

Sustainable Economic Development Assessment (SEDA) – Indeks Zrównoważonego Rozwoju – to miernik jakości życia opracowywany corocznie przez Boston Consulting Group, w którym uwzględnia się nie tylko kryteria ekonomiczne, ale i społeczne [Boston Consulting Group 2017]. Przy jego obliczaniu bierze się pod uwagę 44 czynniki takie jak: PKB, stabilność gospodarki, sytuację na rynku pracy, stan infrastruktury i administracji, zaufanie społeczne, jakość edukacji i opieki

---

³ Inne wskaźniki jakości życia: Human Poverty Index (HPI), Environmental Performance Index (EPI), Legatum Prosperity Index (LPI), Better Life Index (BLI) Human Suffering Index (HSI) Quality of Life Index (QLI), Democracy Index (DI), Wskaźnik Ekowydajności, Barometr Watch Health Care (WHC), GLOBOCAN, Measure of Economic Welfare (MEW), Net National Welfare (NNW), Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW), Europejski Konsumencki Indeks Zdrowia.

zdrowotnej, równouprawnienie płci, zróżnicowanie dochodowe, stan środowiska naturalnego, korupcję, wolność mediów. Na jego podstawie opracowywany jest ranking około 150 państw. Jest on narzędziem analitycznym, dzięki któremu rządy mogą identyfikować silne i słabe strony swojej polityki. SEDA nie uwzględnia opinii mieszkańców państw. Opiera się nie obiektywnych danych dotyczących poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego. SEDA składa się z trzech wymiarów zdefiniowanych przez dziesięć kryteriów charakteryzujących poziom dobrobytu:

Ekonomia

Obszar ekonomiczny pokazuje sposób w jaki dany kraj osiąga wyniki w zakresie zrównoważonego wzrostu. Jednocześnie warunkuje on państwowe inwestycje w dwa pozostałe wymiary. Charakteryzują go:

- dochody, bogactwo, PKB per capita;
- ekonomiczna stabilność, stopa inflacji, stabilność wzrostu gospodarczego;
- poziom zatrudnienia i poziom inflacji.

Inwestycje

Obszar inwestycje obejmuje najważniejsze wydatki budżetowe, które pozwalają przyspieszyć zarówno wzrost gospodarczy jak i podnieść poziom dobrobytu:

- zdrowie, udział wydatków na zdrowie w wydatkach budżetowych, wskaźniki umieralności i zachorowalności;
- infrastruktura, dostęp do czystej wody, transport, komunikacja, warunki sanitarne.

Rozwój zrównoważony

Zrównoważony rozwój definiuje się szeroko i obejmuje on zarówno integrację społeczną jak i środowisko życia człowieka.

- rozkład dochodów, polaryzacja dochodowa;
- dobre rządy, ich efektywność i jakość oraz ich odpowiedzialność i stabilność; swobody obywatelskie;
- stan środowiska naturalnego; polityka proekologiczna;
- społeczeństwo obywatelskie, więzi społeczne, spójność społeczna, aktywność obywatelska, równość płci.

World Happiness Report (World Happiness Index – WHI) – Światowy Wskaźnik Szczęśliwości został opracowywany w 2012 r. przez Sustainable Development Solution Network i wydawany przez ONZ na podstawie danych z ankiety Gallupa. Uwzględnia czynniki takie jak: realne PKB na jednego mieszkańca, oczekiwana długość życia w zdrowiu, dostęp do opieki medycznej, jakość opieki socjalnej, bezpieczeństwo zatrudnienia, nierówności społeczne, relacje rodzinne, zaufanie do rządu, także poziom korupcji, hojność mieszkańców kraju, swobodę dokonywania wyborów i przestrzeganie swobód obywatelskich. Brane są pod uwagę obiektywne dane statystyczne jak i subiektywne opinie respondentów dotyczące uwarunkowań, przejawów, wyobrażeń i doświadczeń badanych respondentów na temat szczęśliwego życia. W raporcie zwraca się uwagę na równowagę pomiędzy dobrobytem i kapitałem społecznym.

Tabela 1. Dziesięć „najszczęśliwszych” państw + Polska, według niektórych kryteriów składających się na WHI (2017 r.)

PKB per capita	Wielkość pomocy społecznej	Oczekiwana długość życia w zdrowiu	Wolność wyboru	Szczodrość/wielkoduszność	Zaufanie	Wielkość korupcji
Katar 35	Islandia 3	Singapur 26	Uzbekistan 47	Myanmar 114	Singapur 26	Singapur 34
Luksemburg 18	Irlandia 15	Japonia 51	Norwegia 1	Indonezja 81	Rwanda 151	Rwanda 151
Singapur 26	Dania 2	Korea Pd. 56	Kambodża 129	Malta 27	Katar 35	Dania 2
Kuwejt 39	Uzbekistan 27	Hiszpania 34	Islandia 3	Tajlandia 32	Dania 2	Finlandia 5
ZEA	Nowa Zel. 8	Szwajcaria 4	Dania 2	Nowa Zelandia 8	Szwecja 10	Nowa Zelandia 8
Norwegia 1	Finlandia 5	Włochy 48	Szwajcaria 4	Syria 152	Finlandia 5	Szwecja 10
Szwajcaria 4	Norwegia 1	Luksemburg 18	Finlandia 5	Wielka Brytania 19	Nowa Zelandia 8	Szwajcaria 4
USA 14	Hiszpania 34	Cypr 65	Nowa Zelandia 8	Sri Lanka 120	Szwajcaria 4	Norwegia 1
Irlandia 15	Szwajcaria 4	Izrael	Szwecja 10	Haiti 145	ZEA 21	Luksemburg 18
Dania 2	Australia 9	Australia	Kanada 7	Australia 9	Luksemburg 18	Irlandia 15
Polska (42)	Polska (27)	Polska (48)	Polska (37)	Polska (113)	Polska (114)	Polska (96)

Interpretacja, np. Katar 35: Katar na 35 miejscu według WHI i na pierwszym miejscu według PKB per capita, Australia 9: Australia na 10 miejscu pod względem wielkości pomocy społecznej i na 9 miejscu według WHI; Polska (42): Polska na 42 miejscu według PKB per capita

W tabeli: pomoc społeczna – na podstawie odpowiedzi na pytanie czy respondent może liczyć na pomoc swojego otoczenia;

wolność wyboru – na podstawie opinii respondentów;

szodrość – na podstawie odpowiedzi na pytanie czy respondent uczestniczył w ostatnim okresie w akcjach charytatywnych;

korupcja – ocena korupcji w świecie polityki oraz w świecie biznesu przez respondentów;

zaufanie – na podstawie subiektywnych opinii respondentów uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych.

Źródło: opracowanie własne na podst.: J. F. Helliwell, R. Layard, J. D. Sachs ed. (2018), *World Happiness Report*, New York, <http://issuu.com/yasumiin/docs/whri158>

Należy podkreślić konieczność ograniczonego zaufania do niektórych przedstawionych danych. Na przykład w World Happiness Report, według kryterium wolności wyboru na pierwszym miejscu w świecie znalazł się Uzbekistan (tab. 2), autorytarny kraj, który zgodnie z opracowanym przez „The Economist”, wskaźnikiem demokracji, znalazł się na 161 miejscu wśród 167 państw świata [World Happiness Report 2018].

Social Progress Index (SPI) – czyli Indeks Rozwoju Społecznego. SPI oparty jest na informacjach statystycznych oraz na opiniach respondentów [Social Progress Index 2016]. Nie wykorzystuje danych makroekonomicznych. Nie opiera się też na opiniach na temat poczucia zadowolenia z życia. Uwzględnia w analizie czynniki społeczno – ekonomiczne, środowiskowe oraz dotyczące warunków życia:

Wskaźnik Social Progress Index powstaje poprzez obliczenie średniej uzyskanej z analizy trzech kategorii:

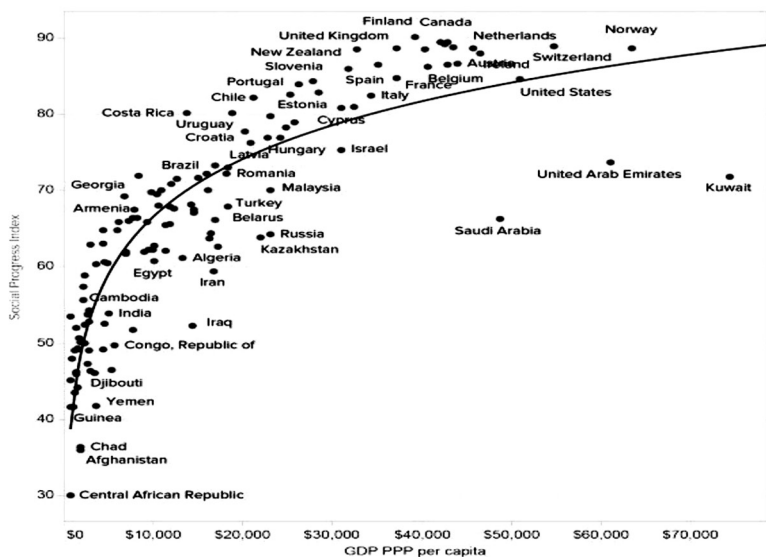
1. Zaspokojenie fundamentalnych potrzeb człowieka (Basic Human Needs):
  - żywność i podstawowa opieka zdrowotna;
  - jakość powietrza, dostęp do wody pitnej i warunki sanitarne;
  - bezpieczne schronienie („dach nad głową” i dostęp do energii elektrycznej);
  - bezpieczeństwo osobiste.
2. Fundamenty dobrobytu (Foundations of Wellbeing):
  - dostęp do podstawowej wiedzy i edukacji;
  - dostęp do informacji i środków komunikacji;
  - zdrowie i dobre samopoczucie;
  - trwałość ekosystemu.
3. Możliwości awansu społecznego i wolności osobiste (Opportunity):
  - prawa osobiste;
  - dostęp do szkolnictwa wyższego;
  - wolność wyboru oraz osobista;
  - przestępczość;
  - równość i tolerancja.

Najwyższe wskaźniki rozwoju społecznego osiągnęły Dania, Finlandia oraz Norwegia i Islandia. W 2017 r. Polska znalazła się na 32 miejscu w globalnym rankingu rozwoju społecznego – Social Progress Index. Wśród zaprezentowanych państw są również takie w których rozwój społeczny nie nadąza za wzrostem PKB, np. Kuwejt, ZEA, Arabia Saudyjska oraz te w przypadku których zarówno PKB jak i SPI znajdują się na dramatycznie niskim poziomie – np. Republika Środkowoafrykańska, Afganistan, Czad.

Satisfaction With Life Index (SLI) – Wskaźnik Zadowolenia z Życia jest to wskaźnik skonstruowany przez A. G. White’a z University of Leicester na podstawie innych wskaźników syntetycznych badających jakość życia (wskaźników UNESCO, WHO, CIA, The New Economic Foundation, UNHDR, Veenhaven Database itp.). Podstawą do jego oszacowania są odpowiedzi na pytanie o subiektywną ocenę satysfakcji z życia skorelowane ze wskaźnikami dotyczącymi

Wykres 1. Wartości Indeksu Społecznego Rozwoju (SPI) na tle PKB per capita wybranych państw

SOCIAL PROGRESS DOES INCREASE WITH GDP PER CAPITA BUT ECONOMIC GROWTH IS NOT THE WHOLE STORY

Źródło: Social Progress Index (2016), <http://www.socialprogressimperative.org> [10.09.2019].

zdrowia, bogactwa i dostępu do edukacji. Wyższa wartość wskaźnika, to lepsza sytuacja danego społeczeństwa. Według przeprowadzonych badań, subiektywne poczucie szczęścia ma największą korelację ze stanem zdrowia, zamożnością i dostępem do edukacji podstawowej. W 2015 r. Polska znajdowała się według tego rankingu na 51 miejscu [Satisfaction with Life Index 2017].

Badania dotyczące subiektywnego poczucia zadowolenia i satysfakcji przeprowadza również UE. Eurostat pyta mieszkańców UE: „w jakim stopniu jesteś zadowolony (-na) ze swojego obecnego życia?”. Badani udzielają odpowiedzi na 10 punktowej skali, gdzie „1” oznaczało „w ogóle nie zadowolony”, natomiast „10” – „w pełni zadowolony”. Okazuje się, że mieszkańcy UE są usatysfakcjonowani swoim życiem. Około 80 proc. z nich oceniło swoją egzystencję przynajmniej na 6 pkt. Średni wynik badania dla wszystkich ankietowanych wyniósł 7,1 pkt. Szczęście w tym badaniu rozpatrywano w trzech aspektach: zadowolenia z życia, poczucie sensu życia i dominacji pozytywnych uczuć [Eurostat 2015].

Najbardziej zadowolonymi z życia narodami są Skandynawowie. Wszystkie kraje północnej Europy osiągnęły w badaniu średni wynik powyżej 7,5 pkt. Najszczęśliwsi ludzie żyją w Finlandii, Szwecji, Danii i Szwajcarii (8 pkt). Wynik dla Polski to 7,3 pkt, czyli niewiele powyżej unijnej średniej. Najmniej zadowolonym z życia narodem są Bułgarzy, dla których średni wynik badania to tylko 4,8 pkt. Nie najlepiej oceniają też swoją sytuację Grecy, Cypryjczycy,

Węgry i Portugalczycy (wynik 6,2 pkt). Wyniki badania kwestionują więc stereotyp o optymistycznym podejściu do życia południowców, które ma nierozzerwalny związek z panującym w danym miejscu klimatem. Jeszcze większe różnice uwydatniają się, przy porównaniu odsetka osób o niskim poziomie zadowolenia (wynik od 0 do 5 pkt). Podczas gdy w Holandii takich osób jest tylko 5,6 proc., w Bułgarii aż 64,2 proc. Tak więc, według wyników badań, subiektywne poczucie zadowolenia zależy w dużym stopniu od poziomu możliwości [Eurostat 2015].

Happy Planet Index 2,0 (HPI) – Światowy Wskaźnik Szczęścia, miernik ekonomiczny opracowany w 2006 roku przez Fundację Nowej Ekonomii oparty na subiektywnej ocenie satysfakcji z życia w powiązaniu z długością życia i zapotrzebowaniem na zasoby naturalne w danym kraju. Przybiera on wartość od 0 do 100. Większa wartość świadczy o wyższej jakości życia. Skonstruowano go w oparciu o założenie, że celem aktywności ekonomicznej jest nie tyle bogacenie się, co zapewnienie sobie zdrowia i szczęścia. Wskaźnik ten jest tak wyliczany, by promować kraje o mniejszym wpływie na środowisko i wykorzystujące w mniejszym stopniu zasoby naturalne. Obliczenia przeprowadza się następująco:

HPI = (ODCZUWANY DOBROSTAN X OCZEKIWANA DŁUGOŚĆ ŻYCIA):
ŚLAD EKOLOGICZNY

Jak wynika z rankingu Happy Planet Index, Kostaryka jest najszczęśliwszym krajem na świecie. W czołówce znalazły się też Meksyk, Kolumbia, Wietnam i Bangladesz. Polska zajęła w rankingu 71 miejsce. W ranking Happy Planet Index dziwi nie tylko czołówka, ale i kraje, które znalazły się na szarym końcu. Np. na przedostatnim miejscu sklasyfikowano Luksemburg, który jest jednym z najbogatszych krajów świata.

Twórcy HPI w przygotowaniu zestawienia nie korzystają z informacji o PKB, zarobkach czy kwestiach związanych z zamożnością. Jak tłumaczą, PKB nie jest dobrym miernikiem, bo ludzie bardziej chcą być szczęśliwi niż bogaci. Pod uwagę brana jest za to przewidywana długość życia, ogólne samopoczucie mierzone badaniami ankietowymi, informacje o zanieczyszczeniu środowiska (tzw. ślad ekologiczny)⁴ oraz o kwestiach związanych z rozwarstwieniem społecznym [The New Economic Foundation 2017].

Polska w „rankingu szczęśliwości”, według HPI, jest na 62. miejscu. Szczęśliwe są kraje, w których panuje równowaga między dobrobytem i kapitałem społecznym, co oznacza wysoki poziom zaufania w społeczeństwie, niski poziom nierówności oraz zaufanie do rządu. Kapitał społeczny uwarunkowany jest kulturowo, historycznie, politycznie, warunkami życia i ich oceną. W krajach

⁴ Ślad ekologiczny (Ecological Footprint) – wskaźnik umożliwiający oszacowanie zużycia zasobów naturalnych w stosunku do możliwości ich odtworzenia przez Ziemię. Według Environmental Performance Index, „najczystsze” państwa to: Islandia, Szwajcaria, Kostaryka, Szwecja, Norwegia, Mauritius, Francja, Austria, Kuba, Kolumbia.

transformujących się, takich jak np. Polska, Bułgaria, Mołdawia, Rumunia, Litwa Chiny, kapitał społeczny przyjmuje niskie wartości. Niskiemu poziomowi zaufania i spójności społecznej towarzyszy często niski poziom jawności życia i wysoka korupcja. Z globalizacją i transformacją społeczno-gospodarczą i może też być związane większe zanieczyszczenie środowiska naturalnego, gorsze warunki pracy, wzrost bezrobocia, ograniczenie wydatków na cele społeczne i bardziej bezwzględna konkurencja rynkowa. Polska, podobnie jak niektóre inne kraje postkomunistyczne, zajmuje odległe od najlepszych państw pozycje w zakresie zaufania ludzi do siebie i do władz, szczodrości wobec innych ludzi i korupcji.

4. RANKING PAŃSTW WEDŁUG WYBRANYCH WSKAŹNIKÓW JAKOŚCI ŻYCIA

Według mierzalnego kryterium ekonomicznego, jakim jest PKB per capita na czołowych miejscach znajdują się zarówno kraje liberalne ekonomicznie, kraje opierające swój rozwój na surowcach energetycznych, jak i kraje z dużym interwencjonizmem państwowym w sferze społeczno-gospodarczej. W przypadku wskaźnika HDI oraz kryterium średniej płacy na czele stawki znajdują się wysoko rozwinięte państwa zachodnie o różnym stopniu interwencjonizmu gospodarczego. Niskie wartości współczynnika Giniego występują w krajach z rozbudowanym interwencjonizmem państwowym oraz w części państw postkomunistycznych. Wskaźniki oparte głównie na kryteriach rozwoju społecznego wyróżniają najwyżej rozwinięte kraje zachodnie, stosujące prospołeczne narzędzia interwencjonizmu państwowego.

Indeksy rozwoju społecznego pokazują nie tyle poziom rozwoju gospodarczego, co stan zaspokojenia potrzeb społeczeństwa (choć jedno z drugim jest silnie skorelowane) i świadczą o jego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnym. W rankingach tych na czołowych pozycjach znajdują się kraje skandynawskie.

Z kolei im większy udział we wskaźnikach charakteryzujących jakość życia ma subiektywna ocena respondentów (np. HPI), tym bardziej na czołowe miejsca w rankingach wysuwają się państwa średnio lub słabiej rozwinięte reprezentujące biedne Południe, najczęściej silnie utożsamiające się z religijnością i kojarzone z przyjaznym, ciepłym klimatem. Obok nich czołowe pozycje zajmują też kraje wysoko rozwinięte, które charakteryzuje równowaga pomiędzy poziomem rozwoju gospodarczego a dobrobytem społecznym i kapitałem społecznym. W rankingach charakteryzujących jakość życia na pierwszym miejscu lokuje się najczęściej Norwegia i Dania. Kraje te dużą wagę przykładają do warunków życia i pracy oraz do kwestii zrównoważonego rozwoju. Kraje nordyckie wyróżnia niespotykana gdzie indziej jawność życia politycznego i społecznego oraz bardzo niski poziom korupcji. Nordycki model odpowiedzialności społecznej jest najlepszy na świecie. W krajach tych praktycznie nie ma ludzi biednych, występuje też relatywnie małe zróżnicowanie dochodowe. Demonstrowanie swojej zamożności, statusu społecznego, jest tam źle oceniane.

Tabela 2. Dziesięć pierwszych państw w wybranych rankingach rozwoju społeczno-ekonomicznego (lata: 2016, 2017)

PKB per capita	HDI	Średnia płaca	Wsp. Giniego*	SEDA	WHI	SPI	SLI	HPI (2012)
Katar	Norwegia	Luksemburg	Szwecja	Norwegia	Norwegia	Dania	Dania	Kostaryka
Luksemburg	Australia	USA	Węgry	Holandia	Dania	Finlandia	Szwajcaria	Wietnam
Singapur	Szwajcaria	Szwajcaria	Norwegia	Finlandia	Islandia	Islandia	Austria	Kolumbia
Kuwejt	Niemcy	Islandia	Serbia	Niemcy	Szwajcaria	Norwegia	Islandia	Belize
ZEA	Singapur	Norwegia	Luksemburg	Austria	Finlandia	Szwajcaria	Bahamy	Salwador
Norwegia	Dania	Holandia	Malta	Dania	Holandia	Kanada	Finlandia	Jamajka
Szwajcaria	Holandia	Dania	Czechy	Szwajcaria	Kanada	Holandia	Szwecja	Panama
USA	Irlandia	Australia	Austria	Islandia	Nowa Zelandia	Szwecja	Bhutan	Nikaragua
Irlandia	Islandia	Irlandia	Słowacja	Belgia	Australia	Australia	Brunei	Wenezuela
Dania	Kanada	Belgia	Kazachstan	Szwecja	Szwecja	Nowa Zelandia	Kanada	Bangladesz
Polska (42)	Polska (36)	Polska bd	Polska (51)	Polska (30)	Polska (42)	Polska (32)	Polska (99)	Polska (62)

Współczynnik Giniego – wykorzystuje się go, aby określić skalę koncentracji danego zjawiska i zmierzyć stan nierówności dochodowych. Jego wartość zawiera się w przedziale od 0 do 1, gdzie wyższa wartość współczynnika oznacza większą skalę nierówności. Najmniejsza możliwa wartość wskaźnika – 0 proc., oznacza, że wszyscy ludzie uzyskują takie same dochody. Wartość 100 proc. wskazywałaby, że jedno gospodarstwo domowe koncentruje cały dochód w danym państwie. We współczesnych gospodarkach współczynnik Giniego waha się od 0.25 (kraje skandynawskie) do 0.70 (kraje Afryki, Ameryki Łacińskiej).

Źródło: na podstawie Boston Consulting Group, Sustainable Economic Development Assessment. SEDA (2016), <https://www.forbes.pl/wiadomosci/ranking-jakosci-zycia-szybki-awans-polski-i-32-miejsce/zb10x3>; Social Progress Index (2016), <http://www.socialprogressimperative.org/>; The New Economics Foundation, Happy Planet Report (2016), UNDP, Nowy Jork (2017), <http://www.happylplanetindex.org.>; UNDP, Human Development Report (2017), New York; J. F. Helliwell, R. Layard, J. D. Sachs ed. (2018), *World Happiness Report*, New York, <http://issuu.com/yasumin/docs/whr158>, <http://world>

Według wskaźnika Satisfaction with Life Index, oprócz najwyższej rozwiniętych krajów zachodnich, do pierwszej „dziesiątki” państw, których mieszkańcy są zadowoleni i usatysfakcjonowani zalicza się trzy małe kraje: Bahamy, Bhutan i Brunei. [Satisfaction ... op.cit] Bahamy to kraj chrześcijański, protestancki; Bhutan – buddyjski, Brunei – islamski. Najbogatsze spośród tych trzech państw Bahamy być może zawdzięczają swoją wysoką pozycję w wymienionym rankingu bliskości USA, przyjaznemu klimatowi, pięknej unikalnej przyrodzie i temu, że Bahamy posiadają najmłodszą wiekowo populację świata. Blisko 50% ludności nie przekroczyło 30 roku życia, a kolejnych 15% 40 roku życia.

Bhutan z kolei kojarzy się z nieskażonym środowiskiem naturalnym, tradycyjnym, ekologicznym, dalekim od współczesnej cywilizacji, sposobem życia. Mieszkańcy wiodą skromne życie w związku z naturą. Do niedawna nie było tam bitych dróg, telefonów, radiostacji i telewizji. Zmiany nastąpiły w ostatnich latach. Internet pojawił się w 2000 roku, a telewizja w 1999 r. Król Bhutanu wprowadził pomysł pomiaru postępu i rozwoju kraju na podstawie poziomu poczucia szczęścia i dobrostanu psychicznego obywateli, a nie tylko suchych wskaźników ekonomicznych (tzw. Szczęście Narodowe Brutto). Uznał on, iż tradycyjny PKB nie ujmuje wielu czynników przynoszących zadowolenie, takich jak dbałość o środowisko, rodzima kultura, zaufanie między ludźmi i radość płynąca z obcowania z przyrodą. Filozofia rządów w tym państwie nastawiona jest na rozwijanie bogactwa duchowego i psychicznego, które prowadzi do poczucia spełnienia i szczęścia. W Bhutanie do niedawna nie było więzień i nie znano takich pojęć jak depresja, samobójstwo, komercja, konsumpcjonizm.

Brunei to z kolei bogaty kraj muzułmański z potężnymi złożami ropy naftowej – monarchia absolutna. Na statystycznego Brunejczyka przypadają średnio cztery samochody. Brunejczycy i ich przedsiębiorstwa nie płacą podatków, służba zdrowia i szkolnictwo są bezpłatne. W odróżnieniu od innych krajów islamskich, w Brunei kobiety mają pełnię praw społecznych, nierzadko zdarza się, że zajmują wysokie stanowiska. Brunejczycy zgodzili się na pewne ograniczenie wolności w zamian za spokojne i dostatnie życie. Sułtan Brunei jest jednym z najbogatszych ludzi na świecie a Brunei jest najbogatszym państwem w regionie.

Według HPI natomiast, wśród najszczęśliwszych społeczeństw świata nie ma żadnego wysoko rozwiniętego państwa, a dominują kraje Ameryki Łacińskiej. Jak twierdzą pomysłodawcy tego wskaźnika, szczęście nie jest związane z poziomem rozwoju gospodarczego i dobrobytem materialnym. Dobra pozycja niektórych niezbyt zamożnych państw w rankingu HPI wynikać też może z tego, że ich mieszkańcy mają być może mniej oczekiwań i potrzeb, niż społeczeństwa wysoko rozwinięte i odmienną od nich hierarchię wartości. W kulturach, w których żyją wartością równie ważną jak dobrobyt materialny jest wolny czas, rodzina, tradycja, więzi wspólnotowe, zaufanie. Być może odnoszą też swoją sytuację do gorszych dla nich lat wcześniejszych i stąd ich zadowolenie.

5. KONTROWERSJE WOKÓŁ ZALEŻNOŚCI POMIĘDZY SYTUACJĄ EKONOMICZNĄ JEDNOSTEK I PAŃSTW A ZADOWOLENIEM Z ŻYCIA

Intuicyjnie zakłada się, że w krajach o wyższym poziomie rozwoju mieszkańcy są bardziej zadowoleni z życia. Okazuje się, że nie zawsze tak jest. W niektórych regionach świata mieszkańcy są bardziej zadowoleni z życia niż wynikałoby to z poziomu rozwoju ich krajów, a w innych mniej. Przykładowo, mieszkańcy Ameryki Południowej są wyraźnymi optymistami, natomiast ci z Europy Środkowej i Wschodniej – są raczej pesymistycznie nastawieni do rzeczywistości.

Po raz pierwszy oficjalnie zwrócił na to uwagę w 1974 r. R. Easterlin, stwierdzając, że wewnątrz danego społeczeństwa ludzie o wyższych dochodach nie zawsze wykazują wyższy poziom satysfakcji z życia [Easterlin 2008]. Dotyczy to również relacji pomiędzy krajami o różnych poziomach dochodów, a w krajach powyżej pewnego stopnia zamożności (szacowanego w latach '70 XX w na ok. 10 tys. dolarów) wzrost dochodów nie wywołuje wzrostu satysfakcji⁵. Oznacza to, że najbogatsze grupy społeczne nie uzależniają już swojego zadowolenia z życia od poziomu dochodów. Fakt utrzymującego się na mniej więcej stałym poziomie zadowolenia pomimo wzrostu dochodów R. Easterlin tłumaczył rosnącymi aspiracjami i nowymi niezaspokojonymi pragnieniami bogacących się ludzi. Zjawisko to można wytłumaczyć jeszcze inaczej. Pierwszą ich przyczyną jest istnienie tzw. dóbr pozycjonalnych (pojęcie autorstwa F. Hirscha), czyli produktów i usług, których wartość jest oceniana w głównej mierze w stosunku do innych [Hirsch 1976]. Czyli inaczej mówiąc – zamożny Polak nie będzie cieszył się z nowego samochodu, jeżeli sąsiedzi i znajomi mają tak samo dobre, albo lepsze auta, jego radość z powodu nabycia nowoczesnego telefonu zakłóci wiadomość o tym, że na rynku pojawiły się nowocześniejsze⁵. Przedstawioną sytuację porównać można do ludzi ścigających się na bieżni z uciekającą metą. Innym możliwym wytłumaczeniem jest teoria S. Lindera mówiąca, że istnieje konflikt między ograniczonym budżetem czasu a wzrostem konsumpcji. Powyżej pewnego poziomu dochodów ludzie przestają być w stanie zwiększać poziom swojej konsumpcji, ponieważ nie starcza im na to czasu. Tym samym wzrost gospodarczy nie wpływa już na poprawę nastrojów społecznych.

Według kołowego modelu szczęścia, poczucie szczęścia w około 50% wynika z wrodzonych predyspozycji, w 10% jest konsekwencją okoliczności życiowych, na które składają się m.in. zdrowie, sytuacja rodzinna, status społeczno – ekonomiczny, prawa i wolności obywatelskie, a ostatnie 40% to umiejętność odpowiedniego pokierowania własnym życiem i znalezienia jego sensu [Sheldon, Lyubomirsky 2007].

⁵ Przedmieście Waszyngtonu w rejonie Bethesda. zamieszkuje elita najbogatszych, najlepiej wykształconych i najzdrowszych mieszkańców USA, a mimo to około połowa z nich czuje się nieszczęśliwa w stopniu od umiarkowanego do ostrego. Sytuację tę tłumaczy się wszechobecnej tam atmosferze konkurencyjności.

Badacze z University of Virginia i London Business School podjęli się weryfikacji paradoksu Easterlina, stwierdzając że wyjaśnieniem paradoksu może okazać się nierówność społeczna. Według nich, poziom nierówności w danym kraju lepiej odzwierciedla poziom szczęścia obywateli niż wzrost produktu krajowego brutto. W latach, w których poziom nierówności był mały, wzrost gospodarczy wiązał się z większą satysfakcją z życia obywateli, jednak nie miał żadnego znaczenia, gdy nierówności społeczne były duże [Stevenson, Wolfers 2013].

Z kolei według Kahnemana, poziom zadowolenia z rosnących dochodów zależy od celów i aspiracji jednostki – bardziej cieszy osoby, które wcześniej uznały zamożność za swój główny cel [Kahneman, Deaton 2010].

Życie w dużym ubóstwie wpływa negatywnie na zadowolenie z życia. Dotyczy to zwłaszcza państw, które mają problem z zaspokojeniem podstawowych potrzeb swoich obywateli, ze stabilnością polityczną i konfliktami. Dla przykładu najmniej szczęśliwe są państwa Afryki Subsaharyjskiej oraz Syria i Jemen. Jednak powyżej pewnego poziomu zamożności, ograniczone możliwości zaspokojenia potrzeb ekonomicznych lub społecznych, które nie zagrażają bezpośrednio egzystencji i godnemu życiu człowieka, nie wpływają znacznie na samopoczucie ludzi, a przynajmniej nie odgrywają zasadniczej roli pod tym względem. Tak więc stwierdza się umiarkowany wpływ samej sytuacji materialnej na poczucie szczęścia. Ważne jest, żeby rozwój gospodarczy szedł w parze ze zmianami społecznymi i rozwojem społecznego kapitału. Ludzie porównują się z osobami które żyją w podobnej do ich sytuacji (ze znajomymi, sąsiadami, kolegami z pracy, krewnymi), a nie z mieszkańcami innych państw lub przedstawicielami skrajnie odmiennie żyjących grup społecznych i dochodowych, (np. milionerzy, czy też bezdomni). Człowiek przyzwyczaja się do swojej sytuacji społeczno – ekonomicznej i wypracowuje adekwatną do niej strategię satysfakcjonującego życia.

6. PODSUMOWANIE

Najwyżej rozwinięte kraje zachodnie, stosujące prospołeczne narzędzia interwencji państwowej mają najwyższe wskaźniki rozwoju społecznego. Szczęśliwe są państwa, w których panuje równowaga między dobrobytem materialnym i kapitałem społecznym, co oznacza wysoki poziom zaufania w społeczeństwie, niski poziom nierówności oraz zaufanie do rządu. Kapitał społeczny uwarunkowany jest kulturowo, historycznie, politycznie, warunkami życia i ich oceną. W krajach transformujących się, takich jak np. Polska, Bułgaria, Mołdawia, Rumunia, Litwa Chiny, kapitał społeczny przyjmuje niskie wartości. Niskiemu poziomowi zaufania i spójności społecznej towarzyszy często niski poziom jawności życia i wysoka korupcja. Z globalizacją i transformacją społeczno – gospodarczą i może też być związane większe zanieczyszczenie środowiska naturalnego, gorsze warunki pracy, wzrost bezrobocia, ograniczenie wydatków na cele społeczne i bardziej bezwzględna konkurencja rynkowa. Polska, podob-

nie jak niektóre inne kraje postkomunistyczne, zajmuje odległe od najlepszych państw pozycje w zakresie zaufania ludzi do siebie i do władz, szczodrości wobec innych ludzi i korupcji.

Dobra pozycja niektórych niezbyt zamożnych państw w rankingu HPI wynikać może z tego, że ich mieszkańcy mają być może mniej oczekiwań i potrzeb, niż społeczeństwa wysoko rozwinięte i odmienną od nich hierarchię wartości. W kulturach, w których żyją wartością równie ważną jak dobrobyt materialny jest wolny czas, rodzina, tradycja, więzi wspólnotowe, zaufanie.

Generalnie można stwierdzić, iż po osiągnięciu pewnego poziomu zamożności, bardziej od bezwzględnego cieszy relatywne bogactwo, później zamiast ilości, coraz ważniejsza staje się jakość konsumpcji i szybkość, z jaką można zaspokoić swoje kaprysy, coraz większą część wydatków stanowi konsumpcja ostentacyjna, prestiżowa mająca decydować o nowej tożsamości i pozycji społecznej, kolejnym etapem może być odwrócenie trendu i zwrócenie uwagi na potrzeby innych ludzi – znajdowanie satysfakcji w działalności filantropijnej, aktywności dla dobra wspólnego, z wycofania się z „wyścigu szczurów” i docenienia tradycyjnych wartości i naturalnego stylu życia.

Biorąc jednak pod uwagę wszystkie grupy społeczne oraz różne wskaźniki rozwoju i satysfakcji w tego powodu, główne czynniki kreujące i wspierające poczucie szczęścia to: stan zdrowia, młodość, poczucie bezpieczeństwa i zakorzenienia, przewidywalność życia, satysfakcjonująca praca i dochody, wolność osobista, spójność i solidarność społeczna, wsparcie społeczne, posiadanie kogoś, na kogo można liczyć w trudnych chwilach, poczucie wspólnoty i zrozumienia dla wspólnego dobra, uczciwość w życiu społecznym, niska korupcja, dobre rządy. Kluczem do podniesienia narodowego szczęścia jest też sprawiedliwa, w odczuciu społecznym, dystrybucja wzrostu gospodarczego między obywatelami. Na subiektywne oceny poczucia zadowolenia i szczęścia mają też wpływ wzorce kulturowe oraz religia i związane z nią nastawienie do życia i oczekiwania wobec niego. Życie z daleka od „centrum” równa się mniejszemu wpływowi kultury komercyjnej, konsumpcjonizmu, kultury „wyścigu szczurów”, które są przyczyną wielu stresów, poczucia przegranej, bezsensu i niespełnienia.

BIBLIOGRAFIA

- Bauman Z. (2006), *Praca, konsumpcjonizm i nowi ubodzy*, Warszawa: WAM.
- Boston Consulting Group (2017), *Sustainable Economic Development Assessment. SEDA 2016*, <https://www.forbes.pl/wiadomosci/ranking-jakosci-zycia-szybki-awans-polski-i-32-miejsce/zzb10x3>
- Conniff R. (2003), *Historia naturalna bogaczy*, Warszawa: WAB.
- Credit Suisse (2017), *Raport o globalnym bogactwie*, <https://www.credit-suisse.com>.
- Czapiński J. (2012), *Ekonomia szczęścia i psychologia bogactwa*, „Nauka” nr 1.
- Easterlin R. (2008), *Income and Happiness: Towards a Unified Theory*, „The Economic Journal” nr 11.

- Europejski Konsumencki Indeks Zdrowia (2017), *Ranking EHCI 2016, Health Consumer Powerhouse*.
- Eurostat (2015), *Quality of Life in Europe – Facts and Views*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_in_Europe_-_facts_and_views
- GUS (2017), *Dochody i warunki życia ludności (Raport z badania EU SILC 2017)*, Warszawa.
- *Health at a Glance: Europe – 2012* <http://www.trystero.pl/wp-content/uploads/2012/12/OECD-wydatki-per-capita-PPP.png>; <http://finanse.wp.pl/gid,18134802,kat,1033763,title,Kraje-ktore-najwiecej-wydaja-na-sluzbe-zdrowia,galeria.html>
- Helliwell J. F., Layard R., Sachs J. D. (2018), *World Happiness Report*, New York, <http://issuu.com/yasumiin/docs/whr158>, <http://world>
- Hirsch F. (1976), *Social Limits to Growth*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- <http://forsal.pl/artykuly/796771>wydatki-na-sluzbe-zdrowia-w-panstwach-oecd-wykres-dnia.html>
- <http://www.gallup.com>.
- Kahneman D., Deaton A. (2010), *High income improves evaluation of life but not emotional well-being*, „Proceedings of the National Academy of Sciences” vol. 107 (38), s. 16489–16493. DOI: 10.1073/pnas.1011492107.
- KE (2011), *Zmniejszanie nierówności zdrowotnych w UE*, Luksemburg.
- *Legatum Prosperity Index*, <http://www.prosperity.com>
- Linder S. (1970), *The Harried Leisure Class*, New York-London: Columbia University Press.
- Marshall G., Tabin M. (2005), *Oxfordzki słownik socjologii i nauk społecznych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Michoń P. (2010), *Ekonomia szczęścia*, Poznań: Dom Wydawniczy Harasimowicz.
- OECD, Better Life Index, <http://oecdbetterlifeindex.org/>
- Polak E. (2009), *Globalizacja a zróżnicowanie społeczno-ekonomiczne*, Warszawa: Difin.
- Satisfaction with Life Index, <http://en.wikipedia.org>.
- Sen A. (2000), *Nierówności. Dalsze rozważania*, Kraków.
- Sheldon K.M., Lyubomirsky S. (2007), *Trwały wzrost poziomu szczęścia: perspektywy*,
- Social Progress Index (2016), <http://www.socialprogressimperative.org/>.
- Stevenson B., Wolfers J. (2013). *Subjective Well-Being and Income: Is There Any Evidence of Satiation?*. „NBER Working Paper”. 18992.
- The New Economics Foundation (2017), *Happy Planet Report 2016*, UNDP: New York, <http://www.happyplanetindex.org>.
- UNDP (2018), *Human Development Report 2017*, New York.
- Watch Health Care (2017), *Barometr WHC*, Raport nr 12/3, www.korektorzdrowia.pl/barometr
- Wiking M. (2017), *Hygge – klucz do szczęścia*, Kopenhaga: Instytut Badań nad Szczęściem.
- Zwoliński A. (2013), *Szczęście brutto. Człowiek w poszukiwaniu szczęścia*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

SOCIO – ECONOMIC WELFARE AND LEVEL OF SATISFACTION WITH LIFE – ON THE EXAMPLES OF SELECTED COUNTRIES

Summary: The article refers to life quality, satisfaction with life, its determinants, methods of measuring and its dependence on income and other factors. Life quality is an abstract term, characterised by hundreds of factors. There is no clear-cut definition and measure of prosperity and economic well-being. It depends on individual attitude and vigour as well as political, economic and cultural conditions. Criteria for estimate of economic well-being are universal and cultural, measurable and nonmeasurable, subjective and objective. The people identify the prosperity with wealth, richness, exclusive consumption, wide choice, safety and happiness. Except of economic indexes (GNP, GDP), for estimating of living standards, very important are human development indicators. Significant impact on the level of social development is the quality of human capital. There will make an assessment on quality of life using special constructed parameters and indicators. An important task seems to develop measures of integrated development, that best reflect the standard of living of the society. An important part of them is to define the changes in the economic situation of the most vulnerable groups. Quality of life survey should be used to assess the effectiveness of socio – economic policy.

Key words: economic well-being, integrated development, measure of life quality, happiness.

Prof. dr hab. Ewa Polak
<https://orcid.org/0000-0002-6584-3506>
Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa
Wydział Nauk Prawnych, Społecznych i Humanistycznych
ul. Toruńska 55-57
85-023 Bydgoszcz
e-mail: e.polak@kpsw.edu.pl